

Дисциплинарното наказване на съдиите

Българската правна уредба (1880-2015)

Васил Петров¹

I. В периода 1880-1952 г.

Общо за уредбата и за статуса на съдиите

Като обща характеристика на правното положение на съдиите в този период следва да се посочи, че те имат качеството на чиновници по съдебното ведомство, сир. държавни служители и статусът им е различен от този на работниците и служителите по трудово правоотношение с държавата. Правоотношението на съдията е различно и от това на останалите чиновници както по основанията за назначение, така и по стабилитета на тяхното правоотношение. През целия период част от съдиите се назначават с указ на монарха, а останалите – направо от министъра на правосъдието. След приемането на Закона за устройството на съдилищата от 12.01.1899 г. министърът на правосъдието вече е с ограничена дискреция по избора на съдиите и по тяхното повишение: през част от периода голяма част съдиите се предлагат за назначение или повишение от общо събрание на горестоящия съд, през друга, по-голяма част – от председателите на съдилищата и прокурорите при контрола на Висш съдебен съвет, съставен от съдии от ВКС, съдебни инспектори при Министерството на правосъдието, адвокат от Софийския адвокатски съвет и пр.

За опущения и грешки, допуснати при изпълнение на служебните длъжности, и за провинения във от службата длъжностните лица по съдебното ведомство отговарят дисциплинарно. Тази отговорност е предвидена още със Закона за устройството на съдилищата от 25.05.1880 г., който действа до приемането на Закона за устройството на съдилищата от 12.01.1899 г. След многобройни изменения е приет Закон за устройството на съдилищата от 2.01.1926 г., който от своя страна е отменен с приемането на Наредбата-закон за устройството на съдилищата от 12.11.1934 г. Последният закон е отменен на части в периода 1944-1952 г.

През период 1879-1947 г. действа Търновската конституция, която не съдържа правила, засягащи дисциплинарната отговорност на съдиите. Чл. 13 от Търновската конституция постановява, че „Съдебната власт във всичката нейна ширина принадлежи на съдебните места и лица, които действуват от името на Царя. Отношенията на Царя към тия места и места се определя с особени наредби“, при което очевидно предоставя въпроса за уреждането на дисциплинарната отговорност на съдиите на обикновения законодател.

Дисциплинарни нарушения и наказания

Съдиите отговарят дисциплинарно за

1. за опущения, които се дължат на невнимание или незнание на служебните длъжности;
2. за нарушение на правилата и формите при движението на делата и при изпълнение на решенията;
3. за неизпълнение на законните нареждания;

---

¹ Съдия в Софийския районен съд.

4. за бавност;
5. когато са осъдени за престъпления;
6. когато извършват работи извън службата, без разрешение от министъра, и когато сключват заеми по непредпазлив или лекомислен начин;
7. за постоянна небрежност, неспособност или неподготвеност при изпълнение на службата;
8. за отсъствие без отпуск;
9. за действие вън от службата, което накърнява достойнството на съдията;
10. когато не пазят надлежно приличие в служебните си отношения и
11. когато играят хазартни игри.

Дисциплинарните наказания, които могат да бъдат наложени на съдията, са:

1. забележка;
2. мъмрене с лишение от заплата от три до десет дни;
3. заличаване от таблицата за повишение до три години;
4. преместване на равна длъжност;
5. уволнение от служба.

Тези наказания са установени със Закона за устройството на съдилища от 12.11.1934 г. Дотогава, съгласно закона от 29.12.1922 г., дисциплинарните наказания са били: мъмрене с лишение от заплата от три до десет дни, преместване на равна длъжност и уволнение от служба. Преди това наказанията са били: а) от 25.05.1880 г. до 12.01.1899 г.: напомняне, забележка, изобличение и временно лишение от заплата; б) от 12.01.1899 г. до 05.05.1910 г.: забележка, мъмрене, отстранение от служба от 10 дни до 6 месеца без заплата и уволнение от служба; в) от 5.05.1910 г. до 29.12.1922 г.: забележка, мъмрене с лишение от заплата от три до десет дни, лишение от старшинство за една до две години, лишение от право на повишение за пет години, преместване, отстранение от служба от един до шест месеца без заплата, уволнение.

Уволнените по дисциплинарен ред не могат да бъдат назначени отново на служба. Това е предвидено за първи път със ЗУС от 12.01.1899 г.

Съдиите, срещу които е възбудено наказателно преследване за престъпление, се отстраняват временно от длъжност.

Дисциплинарни органи

Срещу съдиите се възбужда дисциплинарно преследване по реда на надзора (специално ревизионно производство от съдия от по-горестоящ съд или от съдебен инспектор при Министерството на правосъдието) или по предложение на министъра на правосъдието.

Дисциплинарните дела срещу съдиите се разглеждат от дисциплинарни съвети (наречени така от 5.05.1910 г.), устройството на които е претърпяло редица промени. Така:

1. от 25.05.1880 г. до 5.05.1910 г. Върховният касационен съд, общо събрание, е разглеждал дисциплинарните дела срещу апелативните и касационни съдии, а общото събрание на апелативния съд – срещу другите съдии от района му.

2. от 05.05.1910 г. до 30.12.1911 г. при всеки апелативен съд е имало дисциплинарен съвет, състоящ се от председателя, подпредседател и трима членове на съда, избрани от общото събрание за една година. Той е разглеждал дисциплинарните дела срещу допълнителните членове, мировите съдии и членовете на окръжните съдилища. Дисциплинарните дела срещу другите съдии разглежда Висшият съвет при Министерството на правосъдието, състоящ се от първи председател на Върховния

касационен съд, трима касационни съдии, един съдебен инспектор и двама бивши министри.

3. от 30.12.1911 г. до 29.07.1922 г. при всеки апелативен съд е имало дисциплинарен съвет, състоящ се от председателя и шест съдии, избрани от общото събрание за една година. Той е разглеждал дисциплинарните дела срещу допълнителните членове (младшите съдии, бел. моя, В. Петров), мировите съдии и съдиите на окръжен съд. Дисциплинарните дела срещу апелативните и касационни съдии се разглеждат от Висшия дисциплинарен съвет при Върховния касационен съд, състоящ се от първи председател на Върховния касационен съд и шест касационни съдии, избрани за една година от общото събрание на същия съд.

4. от 29.07.1922 г. до 02.01.1926 г. дисциплинарните дела срещу мировите съдии, съдиите от окръжните и апелативни съдилища се разглеждат от дисциплинарен съвет при Министерството на правосъдието, състоящ се от трима касационни съдии, един началник на отделение при Министерството и един съдебен инспектор, а дисциплинарните дела срещу касационните съдии – от дисциплинарния съвет при Върховния касационен съд, състоящ се от първи председател на същия съд и четири касационни съдии, избрани от общото събрание на съда за една година.

5. От 2.01.1926 г. дисциплинарните дела срещу допълнителните членове и срещу съдиите от околийските, областните и апелативните съдилища, както и срещу заместник-прокурорите при апелативните съдилища (от 16.08.1935 г.), се разглеждат от дисциплинарния съвет при Върховния касационен съд, който се състои от пет касационни съдии (четирима до 23.05.1933 г.), избрани за една година от общото събрание на съда. Този съвет не може да заседава в състав по-малко от трима съдии, когато останалите отсъстват по законни причини.

Дисциплинарните дела срещу касационните съдии, прокурорите от Върховния касационен съд (от 12.11.1934 г.), прокурорите при апелативните съдилища (от 16.08.1935 г.), и приравнените към тях се разглеждат от общото събрание на Върховния касационен съд.

Дисциплинарно производство

При разглеждането на делата се спазва елементарно състезателно производство:

Дисциплинарният съвет, след като изиска обяснения от обвиняемия и събере нужните справки, разглежда делото при закрити врата. Обвиняемият има право да се яви лично, или с повереник-адвокат (с изключение на времето от 29.07.1922 г. до 02.01.1926 г.). При разглеждане на делата изслушва заключението на прокурора (с изключение на времето от 29.07.1922 г. до 02.01.1926 г.), а след това и обясненията на обвинения дисциплинарно съдия. При постановяване на решението съветът се ръководи от своето убеждение, основано на представените по делото доказателства, и от задължението си да пази строго достойнството и престижа на съдийството. Ако при разглеждане на делото се открият обстоятелства, подлежащи на разглеждане от наказателния съд, дисциплинарното производство може да се спре до издаване присъдата от наказателния съд по делото, което ще се възбуди против обвиняемия. Ако няма достатъчно доказателства за виновността на обвинения, но се установи, че той е изгубил пред обществото онова доверие, уважение и авторитет, които се изискват за длъжността му, дисциплинарният съвет постановява преместването му на равна длъжност.

До 29.07.1922 г. решенията по дисциплинарните дела са подлежали на въззивно обжалване пред по-горестоящия дисциплинарен съвет по жалба на осъденото лице или на прокурора. След това решенията на дисциплинарния съвет не подлежат на

обжалване. Те се съобщават на Министерството на правосъдието, което разпорежда да се приведат в изпълнение.

II. В периода 1952-1991 г.

Общо за уредбата и за статуса на съдиите

Като обща характеристика на правното положение на съдиите в този период следва да се посочи, че те са служители на държавата по трудово правоотношение, възникнало въз основа на избор. Съдиите се избират от местни представителни изборни органи – народни и околийски съвети, или от централен изборен орган на държавна власт – Народно събрание и Държавен съвет. Правоотношението на съдиите е срочно и не е гарантирана несменяемост на съдията, доколкото той може да бъде винаги предсрочно отзован от своите избиратели.

През периода 1947-1991 г. действат Конституцията на Народна Република България от 06.12.1947 г., както и Конституцията на Народна Република България от 18.05.1971 г. Последните не съдържат правила, касаещи пряко дисциплинарната отговорност на съдиите, но втората конституция и двете изрично приемат, че съдиите поначало са изборни и отзоваеми предсрочно – чл. 60 КНРБ (1947) и чл. 128 КНРБ (1971).

През периода действат Законът за устройство на съдилищата от 1952 г., както и Законът за устройство на съдилищата от 1976 г.

Дисциплинарни нарушения и наказания

Съдията може да бъде отзован по ЗУС (1952):

1. когато не съблюдава постановленията на Конституцията или на законите в страната;
2. когато се окаже негоден да изпълнява длъжността си;
3. когато с действията си уврежда авторитета на правосъдието или обществените интереси;
4. когато е загубил българското си гражданство;
5. когато е лишен от права по т. 1 и т. 2 от чл. 28 от Наказателния закон от 1951 г.;
6. когато покаже фашистки или реставраторски прояви.

Съдията може да бъде отзован по ЗУС (1976):

1. когато не спазва Конституцията и законите;
2. когато бъде осъден за умишлени престъпления от общ характер на наказание лишаване от свобода;
3. когато бъде лишен от правото да заемат съдебна длъжност;
4. когато с действията си уврежда авторитета на правосъдието и обществените интереси.

Несъмнено част от основанията за отзоваване сочат на хипотези на виновно неизпълнение на съдийската служба и по същество представляват състави на дисциплинарни нарушения. Уредената от закона санкция за тези нарушения е отзоваване на съдията, т.е. предсрочното прекратяване на трудовото му правоотношение.

ЗУС (1952) и ЗУС (1976) уреждат и нарочни състави на дисциплинарни нарушения, чието извършване обосновава отговорност, която не води до освобождаване от служба на съдията, а до налагането на по-леки дисциплинарни наказания.

Съдията отговаря дисциплинарно съгласно чл. 39 ЗУС (1952) за „допуснати грешки“.

Съгласно чл. 84 ЗУС (1976) съдията отговоря дисциплинарно:

1. за виновно неизпълнение на задълженията си: а. да осъществява дейността си в съгласие с разпоредбите на Конституцията, законите и другите нормативни актове; б. да спазва безупречно правилата на социалистическия морал; в. да бъде независим, безпристрастен и принципен, като проявява високо гражданско съзнание; г. да пази тайната на съвещанията;
2. за отказ на правосъдие, ако той не съставлява престъпление;
3. за неоправдана бавност;
4. за допуснати груби грешки при разглеждане на делата и постановяване на съдебните актове.

Дисциплинарните наказания, които могат да бъдат наложени на съдията, съгласно ЗУС (1952) са забележка, мъмрене и строго мъмрене, а съгласно ЗУС (1976):

1. забележка;
2. мъмрене;
3. строго мъмрене;
4. понижаване в по-нисък ранг и заплата за срок до 6 месеца.

Дисциплинарни органи

1. Органът по отзоваването

Съдиите се отзовават съгласно чл. 45 ЗУС (1952) от съответното избирателно тяло и от околийския, районния или градския народен съвет на депутатите на трудещите се, а съдиите, избрани от Народното събрание – от самото Народно събрание или ако то не заседава – от Президиума на Народното събрание.

Аналогични са органите, които отзовават съдиите, и по чл. 80 ЗУС (1976), като след изменението на закона с ДВ, бр. 91 от 1982 г., съдиите и съдебните заседатели от Върховния съд се отзовават от Народното събрание. Съдиите от районните, окръжните и военните съдилища се отзовават от Народното събрание, а между сесиите – от Държавния съвет. Съгласно чл. 81 ЗУС (1976) пак от същите органи съдиите се освобождават от длъжност и поради „непригодност“, както и по други невиновни основания за освобождаване от длъжност, включително и по собствено желание.

В случаите, в които не се иска освобождаване на съдията от длъжност чрез отзоваване, съгласно чл. 39 ЗУС (1952) срещу съдията може да бъде възбудено дисциплинарно преследване от министъра на правосъдието или от горестоящия съд по реда на надзора (вместо дисциплинарно производство по-горестоящият съд може да се задоволи с напомняне на съдията да не допуска грешки).

Съгласно чл. 86, ал. 1 ЗУС (1976) дисциплинарно преследване се възбужда по предложение на: 1. председателя на Върховния съд – за всички съдии; 2. министъра на правосъдието – за съдиите от районните, окръжните и военните съдилища; 3. председателя на окръжния съд – за съдиите от районните съдилища в района на окръжния съд.

2. Върховният съд

Дисциплинарните дела съгласно чл. 41 ЗУС (1952) се разглеждат от наказателното отделение на Върховния съд, а когато дисциплинарно обвинен е военен съдия – от военната колегия на Върховния съд. Когато установи, че е налице основание за отзоваване на съдията, дисциплинарният състав прави предложение за това до органа, който има право да отзове съдията.

Дисциплинарните дела съгласно чл. 87 ЗУС (1952) се разглеждат от състав от трима съдии на Върховния съд, а когато дисциплинарно обвинен е военен съдия – от трима съдии от военната колегия на Върховния съд. Дисциплинарният състав може да направи предложение за отзоваване на съдия до органа, който има право да го отзове.

3. Министърът на правосъдието

За първи път с чл. 89 ЗУС (1976) се дава право на министъра на правосъдието за нарушения на служебната дисциплина, несвързани непосредствено с правораздаването, да налага наказания по чл. 85, т. 1 - 3 (забележка, мъмрене и строго мъмрене) на съдии от районните и окръжните съдилища.

Дисциплинарно производство

При разглеждането на дисциплинарните дела се спазва елементарно състезателно производство:

Съгласно чл. 88 ЗУС (1976) препис от предложението за дисциплинарно преследване се връчва на дисциплинарно обвинения, който в двуседмичен срок може да направи писмени възражения. Делото се разглежда при закрити врати с призоваване на дисциплинарно обвинения и с участието на прокурор от Главната прокуратура. Решението на дисциплинарния състав не подлежи на обжалване, нито на преглед по реда на надзора, но може да бъде отменено на основанията по чл. 231 ГПК (отм.).

В производството по отзоваването също се дава възможност на съдията да даде изслушан от органа по отзоваването, като се взема мнението на Министерството на правосъдието и се провежда анкета – чл. 46, ал. 2 ЗУС (1952) и чл. 79, ал. 2 ЗУС (1976), при действието на който се взема и мнението на председателя на съда, в който служи съдията, но само при искане за отзоваване на районен или окръжен съдия.

Нито по ЗУС (1952), нито по ЗУС (1976) дисциплинарното производство не е основание за временно отстраняване от длъжност, но съдията, срещу когото е възбудено наказателно преследване за престъпление от общ характер, може да бъде временно отстранен от длъжност: 1. от министъра на правосъдието по искане на главния прокурор – съгласно чл. 47 ЗУС (1952); 2. от Държавния съвет – по искане на главния прокурор съгласно чл. 91 ЗУС (1986).

III. В периода 1991-2015 г.

Общо за уредбата и за статуса на съдиите

Съгласно чл. 129, ал. 1 КРБ (1991) съдиите, прокурорите и следователите се назначават, повишават, понижават, преместват и освобождават от длъжност от Висшия съдебен съвет, а председателите на ВКС, ВАС и главния прокурор се назначават с указ на президента по предложение на Висшия съдебен съвет за срок от пет години.

Висшият съдебен съвет е особен конституционен административен орган, съставен от трима членове по право (председателите на ВКС и ВАС и Главният

прокурор), 11 членове, избрани на делегатски събрания от съдиите, прокурорите и следователите, и 11 членове, избрани от Народното събрание.

Назначението на съдиите е безсрочно, с изключение на председателите на ВКС и ВАС. Несменяемостта се придобива с навършване на петгодишен стаж, след атестиране и с нарочно решение на ВСС. Съдиите се освобождават от длъжност при навършване на 65-годишна възраст, при подаване на оставка, при влизане в сила на присъда, с която е наложено наказание лишаване от свобода за умишлено престъпление, трайна фактическа невъзможност за изпълнение на длъжността повече от година, тежко нарушение или системно неизпълнение на службените задължения, както и за действия, които накърняват престижа на съдебната власт. В теорията си пробива път становището, че правоотношението на съдията не е трудово правоотношение въз основа на избор, а самостоятелно публично правоотношение по упражняване на служба в съдебната система.

КРБ (1991) урежда изрично само три състава на дисциплинарни нарушения (чл. 129, ал. 3, т. 5) на съдиите: 1. тежко нарушение; 2. системно неизпълнение на службените задължения; 3. действия, които накърняват престижа на съдебната власт. Предвиденото за тях дисциплинарно наказание е освобождаване от длъжност.

КРБ (1991) не предвижда изрично други дисциплинарни наказания за съдиите, но предвижда, че ВСС може да понижава съдии (чл. 129, ал. 1), което правомощие по същество винаги ще представлява налагане на дисциплинарно наказание. ВСС може да го упражни именно, за да реализира отговорността на съдията, по реда и в случаите, предвидени в закона (чл. 133).

През периода действат Законът за съдебната власт от 22.07.1994 г., както и Законът за съдебната власт от 07.08.2007 г.

Дисциплинарни нарушения и наказания

При действието на ЗСВ (1994) съдиите, административните ръководители и техните заместници отговарят дисциплинарно за:

1. виновно неизпълнение на службените си задължения;
2. системно нарушаване на сроковете, предвидени в процесуалните закони;
3. извършване на действия, които неоправдано забавят производството;
4. нарушаване на правилата на професионална етика;
5. за допускане виновно участник в производството да стане причина за забавянето му в нарушение на закона.

Военните съдии носят дисциплинарна отговорност и за нарушения, предвидени в специалните закони и устави.

При действието на ЗСВ (2007) съдиите, административните ръководители и техните заместници отговарят дисциплинарно за:

1. системно неспазване на сроковете, предвидени в процесуалните закони;
2. действие или бездействие, което неоправдано забавя производството;
3. нарушаване на Кодекса за етично поведение на българските магистрати;
4. действие или бездействие, което накърнява престижа на съдебната власт;
5. неизпълнение на други службени задължения.

Военните съдии носят дисциплинарна отговорност и за нарушения, предвидени в специалните закони и устави.

Дисциплинарните наказания за съдиите по ЗСВ (1994) са:

1. забележка;
2. порицание;
3. понижаване в ранг или в длъжност за срок от 6 месеца до три години;
4. уволнение.

Дисциплинарните наказания за административни ръководители и за техните заместници са:

1. забележка;
2. порицание;
3. снемане от ръководна длъжност.

Дисциплинарните наказания за съдиите, административните ръководители и заместниците на административен ръководител по ЗСВ (2007) са:

1. забележка;
2. порицание;
3. намаляване на основното трудово възнаграждение от 10 до 25 на сто за срок от 6 месеца до две години;
4. понижаване в ранг или в длъжност в същия орган на съдебната власт за срок от една до три години;
5. освобождаване от длъжност като административен ръководител или заместник на административен ръководител;
6. дисциплинарно освобождаване от длъжност.

Дисциплинарни органи

1. Административният ръководител – председателят на съответния съд – наказанията забележка и порицание както по ЗСВ (1994) и ЗСВ (2007).
2. Висшият съдебен съвет – всички дисциплинарни наказания.

Дисциплинарно производство

Общо правило за дисциплинарните производства по ЗСВ (1994) и по ЗСВ (2007) е, че преди налагане на дисциплинарното наказание наказващият орган изслушва привлеченото към дисциплинарна отговорност лице или приема писменото му обяснение и събира доказателствата от значение за случая. Когато наказващият орган не е изслушал лицето или не е приел писменото му обяснение, съдът отменя наложеното дисциплинарно наказание, без да разглежда делото по същество, освен ако привлеченото към дисциплинарна отговорност лице не е дало обяснения или не е било изслушано по негова вина.

1. Дисциплинарното производство пред административния ръководител

По ЗСВ (1994) наказанието се налага с мотивирана заповед на административния ръководител. Когато в хода на дисциплинарното производство се установи, че е налице основание за налагане на наказание по чл. 170, ал. 1, т. 3 или 4 или ал. 2, административният ръководител спира дисциплинарното производство, прави предложение за налагане на наказанието до Висшия съдебен съвет и му изпраща преписката.

По ЗСВ (2007) дисциплинарните наказания забележка и порицание се налагат с мотивирана заповед на административния ръководител на съдията, след което ръководителят уведомява ВСС за наложеното наказание, като му изпраща преписката и заповедта незабавно след издаването ѝ. В едномесечен срок от получаването на заповедта ВСС може да потвърди, отмени или да измени наложеното наказание по общия ред. Когато в хода на дисциплинарното производство се установи, че е налице

основание за налагане на по-тежко наказание, административният ръководител спира дисциплинарното производство, прави предложение за налагане на наказанието до Висшия съдебен съвет и му изпраща преписката.

2. Дисциплинарно производство пред Висшия съдебен съвет

По ЗСВ (1994)

То започва по предложение на:

1. една пета от общия брой на членовете на Висшия съдебен съвет,
2. както и по предложение на министъра на правосъдието, когато последният прецени, че е налице основание за освобождаване от длъжност на съдията поради тежко нарушение, системно неизпълнение на задълженията или действия, уронващи престижа на съдебната власт.

При предложение за налагане на наказанията забележка и мъмрене ВСС определя докладчик, който да състави доклад по обвинението. Преписи от решението за образуване на дисциплинарно производство и предложението за налагане на наказание се връчват на дисциплинарно преследвания, които в 14-дневен срок от съобщаването може да направи писмени възражения и да посочи доказателства. Докладчикът представя на председателстващия Висшия съдебен съвет доклад с мнение за наличието или липсата на основания за налагане на дисциплинарно наказание. ВСС налага наказанието с мнозинство повече от половината от членовете му.

При предложение за налагане на по-тежки дисциплинарни наказания дисциплинарното производство се осъществява от дисциплинарен състав на ВСС, членовете на който избират председател от състава си. Последният образува производството, определя докладчик и в 14-дневен срок насрочна заседание по делото. За заседанието се уведомяват вносителят на предложението и привлеченото към дисциплинарна отговорност лице, което може да даде устни обяснения или писмени обяснения, както и да прави доказателствени искания. До заседанието вносителят може да оттегли предложението си със съгласието на привлеченото към дисциплинарна отговорност лице, с което дисциплинарното производство се прекратява. В производството е допустима адвокатска защита. Дисциплинарният състав може да събира гласни, писмени и веществени доказателства, включително чрез делегиран свой член, както и да изслушва вещи лица. Дисциплинарният състав приема с обикновено решение, в което се съдържа становище относно наличието или липсата на основание за налагане на дисциплинарно наказание, и предлага наказанието. В 7-дневен срок от изготвянето на доклада или от приемането на решението докладчикът или дисциплинарният състав го представя на председателстващия ВСС заедно с преписката по делото за внасяне във Висшия съдебен съвет на първото следващо заседание. Дисциплинарното наказание се налага с мотивирано решение на Висшия съдебен съвет, прието с мнозинство повече от половината от общия брой на всички членове. С решението си Висшият съдебен съвет може да отхвърли предложението за налагане на дисциплинарно наказание или да наложи някое от предвидените най-леки дисциплинарни наказания.

По ЗСВ (2007)

То започва по предложение на:

1. съответния административен ръководител;
2. всеки висшестоящ административен ръководител;
3. Инспектората към Висшия съдебен съвет;
4. не по-малко от една пета от членовете на Висшия съдебен съвет;
5. министъра на правосъдието.

Дисциплинарното производство при действието на ЗСВ (2007) е аналогично на производството по отменения ЗСВ с няколко дребни разлики. На първо място,

премахва се възможността при по-леките дисциплинарни обвинения ВСС да вземе решение по преписката въз основа на заключение на едноличен докладчик, а във всички случаи се избира дисциплинарен състав. На второ място, отречена е възможността предложението за налагане на дисциплинарно наказание да бъде оттеглено от вносителя му, макар и със съгласието на дисциплинарно обвиненото лице. Уредбата е прецизирана, като изрично е уреден процесуален ред, по който да се събират доказателства в производството пред дисциплинарния състав - по АПК, както и изрично е посочено, че решението на ВСС за налагане на наказанието следва да бъде мотивирано, като за мотиви на решението са фингирани мотивите на решението на дисциплинарния състав, както и изказаните съображения от членовете на ВСС.

Решенията на ВСС подлежат на обжалване и по ЗСВ (1994) и ЗСВ (2007) пред Върховния административен съд.

IV. Обобщение

Горният исторически преглед на българската нормативна уредба на дисциплинарните производства срещу съдиите може да бъде обобщен по следния начин:

1. Министърът на правосъдието като висш орган на изпълнителната власт не е имал правото да налага дисциплинарни наказания на съдии. Единствено в периода 1976-1991 г. законодателят му е дал правото на налага дисциплинарни наказания, но само на районни и окръжни съдии (не и на върховни) и то за действия, несвързани пряко с правораздаването.

2. Председателите на съдилищата не са имали дисциплинарна власт над редовите съдии нито в периода на действието на Търновската конституция 1880-1946 г., нито в периода на социалистическа България. Едва през 1991 г. и в разрез с дотогавашната българска традиция, според която председателите на съдилищата са първи сред равни, им се дава дисциплинарна власт да налагат на съдията наказания, макар и най-леките – забележка и порицание.

3. През периода на действие на Търновската конституция само нарочни дисциплинарни състави са можели да налагат дисциплинарни наказания на съдиите. В съставите са участвали или само съдии (и то върховни), или и други членове, но при несъмнено мнозинство на съдиите. През периода на социалистическа България съдиите нямат гарантирана независимост и винаги могат да бъдат отзовани предсрочно. Същевременно законодателят намира, че всяко дисциплинарно обвинение срещу съдия е достатъчно сериозно, поради което може да бъде разгледано само от Върховния съд: от цялото наказателно отделение на Върховния съд (а когато обвинен е военен съдия – от военната колегия на Върховния съд) при действието на ЗУС (1952) или от тричленен състав на Върховния съд при действието на ЗУС (1976).

Едва с приемането на КРБ (1991) и на ЗСВ се възприема правилото, че дисциплинарните наказания на съдиите се налагат от Висшия съдебен съвет: един административен, а не съдебен орган, при това орган, в който съдиите нямат мнозинство.

4. Нито в периода на действието на Търновската конституция 1880-1946 г., нито в периода на социалистическа България дисциплинарните наказания на съдиите не са се налагали от същия орган, който има властта да назначава и повишава съдиите. Едва през 1991 г. и в разрез с тази българска традиция правомощието да се налагат

дисциплинарни наказания на съдиите е концентрирано в същия орган, който има правомощието да назначава и повишава съдиите.

5. Както в периода на действието на Търновската конституция 1880-1946 г., така и в периода на социалистическа България на дисциплинарно обвинения съдия е гарантирано изрично правото да даде устно или писмено обяснения пред органа, който води дисциплинарното производство и взема решението за наказването му. Приетите при действието на КРБ (1991) два съдоустройствени закона – ЗСВ (1994) и ЗСВ (2007) - не гарантират изрично такова право на дисциплинарно обвиненото лице, тъй като му дават правото да даде обяснения пред дисциплинарния състав на ВСС, чието решение няма обвързваща сила за ВСС, но не и пред целия състав на ВСС.

6. Горният кратък съпоставителен преглед показва, че изборът на конституционният законодател от 1991 г. да повери дисциплинарното наказване на същия орган, който назначава и повишава съдиите, е в разрез с българската традиция. Той не се налага и от никакви конституционни съображения за разделение на властите или за утвърждаване на върховенството на закона. Напротив, поверяването на правомощието да се наказват дисциплинарно съдии на орган, който не е съставен изцяло или в мнозинството си от съдии, освен че предизвиква редица възражения от правнополитически характер, е и в разрез с българската съдебна традиция. В разрез с българската традиция е и поверяването на дисциплинарна власт на председателите на съдилищата, тъй като по този начин те губят положението си на „пръв сред равни“.

***De lege ferenda* би могло да се обмисли правомощието за разглеждане на дисциплинарни обвинения срещу съдиите да бъде предоставено на Върховния касационен съд (за съдиите от общите съдилища) и на Върховния административен съд (за съдиите от системата на административните съдилища).**

Възприемането на тази идея би било изцяло в съгласие с българската традиция.